

Theo van der Bom, directeur-bestuurder Ergotherapie Nederland

“De ergotherapeut is de zorgverlener van de toekomst”

Tekst: Anne Doeleman

Foto: Nelleke Colet

Zestig jaar ergotherapie, dat vraagt om een terugblik, maar vooral ook om een vooruitblik. Waar staat de ergotherapie nu en waar gaat het vak heen? Theo van der Bom, directeur-bestuurder van Ergotherapie Nederland, ziet dat de gewenste zorgverlener van de toekomst al bestaat: namelijk de ergotherapeut. “Ergotherapie bevindt zich steeds meer op de scheidslijn van zorg en welzijn.”

“Het besef dat het goed is om je te verenigen, vanuit het idee dat je samen sterker staat, dat is heel belangrijk.”

De ergotherapeut is zijn tijd vooruit, dat is misschien wel de conclusie van het gesprek. Tussen terugblikken en vooruitblikken staat Theo van der Bom stil bij de huidige plaats van de ergotherapie. Waar staat het vak anno 2017? Van der Bom verwijst naar het rapport ‘Naar nieuwe zorg en zorgbehoeven: de contouren’ uit 2015 van de commissie-Kaljour. In het rapport wordt de gewenste zorgverlener van 2030 beschreven. Van der Bom: “Als je goed kijkt, wordt daarin exact de ergotherapeut omschreven. Het integreren van welzijn met het medische aspect, wat in het rapport als wens wordt geuit voor de zorg, dat doet de ergotherapeut allang. Het ondersteunen en begeleiden van iemand in zijn gehele context en systeem, zodat betekenisvol dagelijks handelen weer mogelijk wordt gemaakt: dat is waar de ergotherapeut zijn expertise heeft. Ergotherapie bevindt zich steeds meer op de scheidslijn van zorg en welzijn.”

Ook het concept van positieve gezondheid van Machteld Huber uit 2012 past hier goed bij. In dit concept wordt gezondheid niet meer gezien als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar als het vermogen van mensen om met de fysieke,

emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Dat is de ergotherapeut op het lijf geschreven, aldus Van der Bom. Zo kan de ergotherapeut model staan voor de zorgverlener van de toekomst.

Klaarstaan voor de leden

Even terug naar het verleden. Van der Bom is sinds 2011 directeur-bestuurder van Ergotherapie Nederland. Voor hem is zes jaar terugblikken dus makkelijker dan zestig jaar, maar een aantal hoogtepunten uit de geschiedenis van de ergotherapie kan hij wel noemen. Alles start met het oprichten van een vereniging, zegt Van der Bom. “Het besef dat het goed is om je te verenigen, vanuit het idee dat je samen sterker staat, dat is heel belangrijk.” Andere hoogtepunten, wat hem betreft: de ministeriële erkenning van het vak, de oprichting van reguliere hbo-opleidingen, de recente titel Bachelor of Science en het opnemen van ergotherapie in het basispakket in 2000.

In de loop der jaren heeft het vak zich steeds ontwikkeld en is de beroepsgroep aldoor gegroeid, zegt Van der Bom.

Dieptepunten in de geschiedenis van de ergotherapie ziet hij dan ook niet, enkel een mindere periode voor de vereniging, vlak voor zijn aantreden als bestuurder. “Het belangrijkste leerpunt uit de recente geschiedenis is voor mij dat je er echt moet zijn voor de leden en dat je die overal bij moet betrekken. De leden zijn het bestaansrecht. Daar moet je elke dag van doordrenkt zijn. Dat is niet iets dat altijd op de voorgrond heeft gestaan.”

Toen Van der Bom bestuurder van EN werd, heeft hij het altijd klaarstaan voor de leden dan ook direct tot speerpunt verheven. “Mijn missie was om de vereniging gezond te maken, het bureau klantvriendelijk te maken en de groei van het aantal leden weer te doen toenemen. Dat is belangrijk, want zonder vereniging is het mooie beroep ten dode opgeschreven. Dat zou doodzonde zijn.” Om de leden bij de vereniging te betrekken werden onder meer commissies ingesteld, adviesraden gevormd en de regionale ergotherapeutische netwerken (REN) opgericht. Dat werkte. Inmiddels zijn zo’n driehonderd leden actief in allerlei groepen.

Verschuiving naar extramuraal

Het afgelopen jaar is in Ergotherapie Magazine een tijdslijn gepubliceerd, waarbij in elk nummer een decennium van de geschiedenis van Ergotherapie Nederland werd behandeld. Dit nummer bevat het laatste decennium; van

2007 tot 2016. Wat zouden wat Van der Bom betreft de thema’s in de ergotherapie kunnen zijn voor het volgende decennium, van 2017 tot 2026? “Ergotherapie is van oudsher een intramuraal beroep geweest. Je ziet nu een verschuiving naar extramuraal, naar eerstelijnszorg. De tweedelijnszorg blijft absoluut belangrijk, maar de eerstelijnszorg groeit.” Daarnaast, geeft Van der Bom aan, begeven ergotherapeuten zich allang niet meer enkel in de paramedische hoek. De sociaalmaatschappelijke welzijnsfunctie van de ergotherapeut is steeds meer van belang. Het vak wordt breder en de ergotherapeut is vaker in andere werkvelden werkzaam, zoals letselschade, re-integratie of wijkgericht werken.

Dat laatste wordt sowieso steeds belangrijker, zegt Van der Bom. De juiste zorg op de juiste plaats, een van de punten uit het Hoofdlijnenakkoord, betekent uitgaan van de vraag van de patiënt en vervolgens bekijken waar die vraag beantwoord kan worden. Dat vraagt om een meer regionale aanpak. “We willen daarmee ook automatiseren veranderen en per cliënt de situatie bekijken. Misschien zijn er voor deze cliënt wel betere, makkelijkere, goedkopere oplossingen.” Een multidisciplinaire aanpak, ook met gemeentes, is daarbij van belang, zegt Van der Bom.

Hoogleraar ergotherapie

Iets wat in de loop der jaren steeds een thema is gebleven,

is het profiel en de bekendheid van de ergotherapeut. Van der Bom: "Als je op de markt mensen vraagt wat de fysiotherapeut doet, dan rolt dat er zo uit. De rol van de ergotherapeut is nog steeds minder bekend." Tegelijkertijd vindt Van der Bom dat de beroepsgroep zich hier niet te veel zorgen over moet maken. "Het aantal ergotherapeuten groeit, evenals de vraag naar ergotherapie. Er is behoefte aan het vak en we worden zichtbaarder en groter. De zorgkosten van ergotherapie zijn de afgelopen jaren bijvoorbeeld steeds jaarlijks met 13% gegroeid." De directeur-bestuurder moedigt ergotherapeuten graag aan om het vak te blijven uitleggen. "Ik vind dat je voor je vak moet staan en vertellen wat je doet. Gebruik daarbij de term 'betekenisvol dagelijks handelen' en leg uit wat dit inhoudt. De ergotherapeut is zelf de beste ambassadeur van het vak, maar we zullen als vereniging hierbij proberen te ondersteunen, bijvoorbeeld met materiaal."

De geschiedenis van de ergotherapie toont een vak in ontwikkeling, waarin het profiel enkele malen is aangepast. Van der Bom denkt dat het huidige profiel grotendeels uitgekristalliseerd is. "We onderzoeken nu of het profiel licht moet worden aangepast, maar ik ben geen voorstander van een drastische profielwijziging. We willen dat het vak zich op een stabiele, natuurlijke manier ontwikkelt. Het moet meegaan in maatschappelijke ontwikkelingen."

Binnen het profiel van de ergotherapeut bestaan inmiddels drie specialisaties: de kinder-, hand- en ouder-energotherapeut. Voor die specialisaties worden momenteel registers gemaakt. "Cliënten, burgers, zorgverzekeraars en gemeentes hebben behoefte aan zichtbaarheid van bekwaamheden, vaardigheden en kwaliteiten. De registers zorgen daarvoor." Ook worden momenteel de mogelijkheden onderzocht om een opleiding voor ouderenergotherapeut in het leven te roepen. Daarnaast gaat de professionalisering van het vak door. Wetenschappelijk onderzoek, om het vak te onderbouwen, is daarbij van groot belang. De komst van de eerste hoogleraar ergotherapie, waarvoor het profiel al geschreven is, geeft daaraan een boost en structuur. Van der Bom: "Een eigen hoogleraar is geweldig voor de professionalisering van het beroep." Inmiddels zijn er ook tientallen promovendi en dat aantal groeit.

Zorgen over tarieven

Naast alle goede ontwikkelingen zijn er uiteraard ook enkele zorgen. De hoge administratieve lasten blijven een

punt van aandacht. In het Hoofdlijnenakkoord wordt hier uitgebreid op ingegaan en Ergotherapie Nederland probeert goede afspraken te maken met zorgverzekeraars om de lasten te verlichten. "Dat gaat wat langzaam naar mijn zin, maar het gaat wel gebeuren."

Een grotere zorg is de tarifiering. Van der Bom: "Wat me grote zorgen baart is dat, zeker in de Zorgverzekeringswet maar ook in de Wet langdurige zorg, de tarieven voor ergotherapie veel te laag zijn. Bij een enkele kleine zorgverzekeraar zijn de tarieven iets omhoog gegaan, maar over het algemeen zijn ze al jaren gelijk of iets naar beneden gegaan." Dat gaat ten koste van kwaliteit, zegt Van der Bom. "Kwaliteit kost geld. Ergotherapeuten moeten voldoende financiën hebben om zich te kunnen ontwikkelen, maar dat is op dit moment heel moeilijk. Ik sprak laatst een manager van een paramedische afdeling van een groot academisch ziekenhuis, die aangaf dat hij met deze tarieven zijn personeel niet aan het werk kan houden. Zo'n probleem is het. We willen voorkomen dat er productie wordt gedraaid omdat er alleen dan voldoende inkomen is. Wat dat betreft is het een pervers systeem."

Van der Bom is een groot voorstander van vastgestelde minimumtarieven door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa), zoals dat ook voor enkele andere medische beroepen het geval is. Onder de vorige minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Edith Schippers, was dit niet mogelijk. De EN-directeur hoopt dat de nieuwe minister er wel over wil nadenken. "Dan kan je ook aparte prijsafspraken maken over extra kwaliteit, als iemand bijvoorbeeld een specialisatie heeft of een zorgprogramma aanbiedt. Op dit moment word je daar niet voor beloond."

Prachtig vak

Van der Bom werkt als enige directeur-bestuurder bij Ergotherapie Nederland. Dat model heeft vooral voordelen, denkt hij. "Ik zie collega-verenigingen met grotere besturen, die ons model (directeur-bestuurder met een Raad van Toezicht) ook wel zouden willen hebben. Het werkt concreter, sneller, directer dan een bestuur dat enkele malen per jaar bij elkaar komt." Het bureau is onder Van der Bom's bewind wel gegroeid: van drie naar negen personeelsleden, waaronder vijf ergotherapeuten.

Dat Van der Bom geen ergotherapeut is – hij heeft gewerkt als fysiotherapeut en is bedrijfskundige, met onder meer

ervaring bij een zorgverzekeraar – is geen enkel bezwaar, vindt hij. “Bij mijn aantreden hebben sommige leden echt wel even de wenkbrauwen gefronst, maar het speelde al snel helemaal geen rol meer. Ik heb een heel plezierige band met iedereen in het werkveld, dat vind ik echt fantastisch.” Bovendien, zoals hij ook in zijn aanvaardingspraatje vertelde: “Ik voel me paramedicus in hart en nieren. Ik vind de paramedische zorg zo’n fantastisch werkveld, de zorg zit tot in mijn botten.” Ook de ergotherapie heeft hij altijd al een prachtig vak gevonden. “Om dicht bij mezelf te blijven: het is geweldig om te zien wat het voor mijn moeder doet. En in het algemeen is het een vak dat veel bijdraagt aan een langere zelfstandigheid van mensen, meedoen in de samenleving, het positief beïnvloeden van de kwaliteit van leven.”

Gevraagd naar wat Van der Bom het vak zou gunnen, aarzelt hij even. “Ik weet niet of ik het mag zeggen, maar ik doe het toch maar: ik gun het vak meer mannen. Net zoals je in een vak waar veel mannen werken zou zeggen dat je het vak meer vrouwen gunt, omdat die een andere aanpak en insteek kunnen hebben, denk ik dat dat andersom ook zo is.” Ook is een nog verdere professionalisering van het vak een wens van Van der Bom. “En ik gun het werkveld het bewustzijn dat de ergotherapeut een volwaardig opgeleide professional is. We zijn misschien een kleine beroepsgroep, vergeleken met bijvoorbeeld de fysiotherapeuten, maar zo hoeven we helemaal niet te kijken. Ergotherapeuten hebben hun eigen kwaliteiten, expertise en competenties, niet meer en niet minder. We doen ertoe.”

Ergotherapie over zestig jaar

Tenslotte: wat kan Van der Bom zeggen over de verdere toekomst? Waar staat de ergotherapie over, zeg, zestig jaar? “Ik denk dat we ons niet moeten vergissen dat zorgtechnologie een heel belangrijke rol kan gaan spelen. Daar moeten we rekening mee houden in de ontwikkeling van het beroep. En bestaat het beroep over zestig jaar nog? Ik denk in ieder geval dat een professional met de insteek, kwaliteiten, expertise en competenties van de ergotherapeut altijd nodig is. Of hij dan nog ergotherapeut heet, dat weet ik niet. Maar het verenigen van zorg en welzijn, het werken in een brede context, het betrekken van het gehele systeem van een cliënt enzovoorts, verenigd in één persoon, dat blijft altijd nodig.”